

uitdrukking:
derminst mag
eekkerken het
derteekenings-

oevoegen, dat
slen wenschte
elijke vergade-

ken weer heb-
en.
aten.

dank zij de
wat prikkelen
te gaan, be-

twoording
orgen zich uit,
n dien dag en
n onze vragen

maar recht ge-

vraag gesteld;
l gereed zijn
verd aan hem

chts één dag

t wij kunnen

sschien eerst
anen indienen

heden.

ou hebben af-
zakelijk werk
goed kan af-
heest aan kan
reeds gebracht

ats twee dagen
st.

kwam, wilde

morgens huis-

e Memorie

missie 's Din-
van Dr Geel-
ig niet in ver-

laatste trein
worden ge-

en heer Hum-
er zij ook op
n de Commis-
waarmee weer

n opperen, dat
dan als beant-
d, een vermoed-

op die punten
at Dr Geelker-
behoefden.

en's standpunt
r nog niet ge-

wel de „Me-
g van de dog-
n heel andere
missie niet op
door heel de

en, die niet in
het citaten ge-
n bijeen, welke
zo vormen n

oor den jver
zo korten tijt
itkend, dat hij

ragen naar zijn
door een Sy-
de woorden

hierbij als toe-
ens altijd door

ensiek in „De
ording van de
De angstvallig-
den getogade-
a aan te raken,
orie werd ver-

tijd gegund om
tudeeren.

zen al spoedig
ak de Memorie

t uithijven.

De ondervraging.

's Woensdagmorgens nam de ondervraging een aanvang.

Gedebatteerd werd er niet.

Het was slechts om nieuw licht te doen.

De dogmatische Commissie wilde langs dezen weg trachten het gevoel van Dr G. nog nader te bepalen.

's Middags kwam echter een tweede incident de kalmte der zitting verstoren.

's Morgens had Dr G. zijn verschijten in de dogmatische Commissie als „colloquium doctum“ (samenpreking, welke een min of meer wetenschappelijk karakter draagt) gekwalificeerd.

Daaraan had de Synode natuurlijk geen oogenblik gedacht.

Zij had in de Commissie ook broeders benoemd, die niet gaarne zich het brevet van wetenschappelijkheid zouden zien uitgereikt.

De bedoeling was geen andere dan om te onderzoeken of en zoo ja in hoever de aanklacht van onrechtzinnigheid tegen Dr G. ingebracht, gegrond was.

Bij den aanvang van de middagzitting zei dan ook de Praeses der Commissie: wij zullen thans de ondervraging voortzetten.

Onmiddellijk onthrandde hiertegen het protest van Dr G. Hij hield aan zijn opvatting van „colloquium doctum“ vast.

De Commissie daarentegen kon en mocht dit niet toegeven.

De Praeses van de Synode antwoordde daarop aan Dr G., dat men zich zou houden aan de bevoordelingen van het telegram: toelichting en nadere verklaring van gevoelens.

Dit werkte kalmevend.

Maar het karakter van de bespreking veranderde daardoor natuurlijk niet.

Niet de orde der Memorie, maar de orde der 19 vragen werd aan het verdere onderzoek ten grondslag gelegd.

De meeste leden der Commissie stelden vragen en navragen, maar in discussie trad men niet.

Begon het er soms even op te lijken, zoo werd men zich toch spoedig van zijn plicht bewust, dat deze vergadering daarvoor niet diende.

Eerst moest men precies weten, wat Dr G. leerde, wilde men, zoo er afwijking in gekonstateerd werd, pogen hem te overtuigen.

Men mocht alzoo niet vooruitloopen.

Toch schijnt dit niet-diskussieeren door Dr G. en de auditores uit Amsterdam-Zuid verkeerd te zijn uitgelegd.

Uit de uitspraken, welke later van die zijde gedaan werden, valt af te leiden, dat men in de meening verkeerde als zou Dr G. de ondervragers tevreden hebben gesteld en hun bezwaren hebben weggenomen.

Het zwijgen na de verschillende antwoorden, door Dr G. gegeven, beteekende allerminst, dat Dr G. het pleit gewonnen had.

Integendeel.

Scheen 's Woensdagmiddags even de hoop te herleven, dat Dr G. de goede richting insloeg. 's Donderdagmorgens werd die hoop ten eenenmale vernietigd.

't Werd duidelijker dan ooit, dat Dr G. op het dubieus stellen van de vier bekende punten niet wilde terugkomen, maar dat juist met alle kracht wenschte te handhaven.

Daarenboven kon de dogmatische Commissie er niet achter komen of nog niet andere zaken of feiten in Gen. 2 en 3 door Dr G. in het dispu-table werden gezet.

Het antwoord daarop werd ontweken.

Behoefte het vermeld, dat dit alles treurig stemde?

Slechts zij nog aangetekend, dat, afgezien van het boven besproken incident, waaraan zich nog een ander vastknoopte, het geheele onderhoud in broederlijken geest plaats had.

Het dreigende onweersbuitje heeft de vredige lucht, waardoor de Synode van Assen zich beroemd maakt, niet gestoord.

De rapporten.

Thans hadden de Commissies haar oordeel over de geheele zaak-Geelkerken kenbaar te maken en haar ook van advies te dienen, hoe verder moest worden gehandeld.

De kerkrechtelijke Commissie had het eenzijdig moeilijk, anderzijds gemakkelijk.

Zij moest zich verdiepen in een legio van details en dat was voorzeker geen benijdenswaardige taak.

Aan den anderen kant evenwel kon zij wat Dr G. zelf betrof, zich aan zijn publikaties houden. Dr G. had geen speciale wensch om door deze Commissie gehoord te worden en de Commissie had geen speciale wensch om Dr G. te ondervragen.

Zij kon spoediger aan haar rapport beginnen.

In de dogmatisch-exegetische Commissie moest eerst over de antwoorden, welke Dr G. bij de ondervraging gegeven had, beraadslaagd worden en daarna kon pas aan de rapporteurs opdracht worden gegeven een rapport te koncipiëren.

In dat rapport wordt, gelijk men gezien heeft, niet alleen Dr Geelkerken's gevoelens zoo objectief mogelijk weergegeven, maar wordt dat gevoelens ook bezadigd en waardig bestreden. Het kenmerkt

zich door sterken rechtvaardigheidszin en klemmen de argumentatie.

Dit rapport was dan ook mede bestemd om middel te zijn tot overtuiging van Dr G.

En de eenstemmigheid, waarmee het rapport door de Synode werd ontvangen en zijn konklusies werden aangenomen, gold als een te sterker aanranging op Dr G. om zijn doolweg te verlaten.

Ik mag hieraan wel toevoegen, dat op deze eenstemmigheid niets valt af te dingen.

Gebeurde het bij een latere gelegenheid, dat een paar afgevaardigden in geheime zitting „tegen“ stemden, maar na zich gekonformeerd te hebben, in openbare zitting een „voor“ deden hooren — waarover later — hier was dat niet het geval.

En in de geheime zitting en in de openbare heerschte dezelfde eenparigheid.

Eenparig werd het derhalve ook aangenomen, dat Dr G. de verklaring, aan onze lezers reeds bekend, had te onderteekenen.

Nieuwe aandrang der Synode.

De bezorgdheid der Synode om Dr G. niet onaangenaam te stemmen, was door dat alles niet verminderd.

Had zij de Conclusies van het dogmatisch rapport aan de Christelijke Pers verstrekt, opdat deze bij de liberale en neutrale pers ditmaal niet, gelijk zoo dikwijls, zou achteraan komen, zij wilde ook niet, dat Dr G. deze Conclusies het eerst uit de krant zou lezen.

Helaas is dit toch gebeurd.

Maar de Synode stond hier voor een geval van „force majeure“.

Zij had besloten de Conclusies telegrafisch aan Dr G. te doen toekomen.

Men behoeft niet te vragen, wat dit moest kosten.

Doch de Synode had het er voor over.

Bij de verzending bleek echter, dat de storm een ware verwoesting van telegraafpalen had aangericht.

Elke mogelijkheid om Amsterdam telegrafisch te bereiken, was afgesneden.

De snelste manier om het rapport en zijn konklusies in handen te stellen van Dr G., was dat de „aandrang-deputaten“ het meenamen.

Want de Synode had een driemanschap benoemd — Prof. Grosheide, Prof. Ridderbos en Dr Thijs — om met Dr G. te spreken, hem zoo noodig de Synodale stukken toe te lichten en er bij hem ten krachtigste op aan te dringen de verklaring te onderteekenen, tenzij dan dat zij tegen zijn overtuiging mocht ingaan.

De deputatie werd door Dr G. ontvangen, maar van haar aanbod om op een hem gelegen tijd samen te spreken, werd geen gebruik gemaakt, ofschoon zij zich ook de volgende dagen geheel te zijner beschikking stelde.

De „aandrang-deputaten“ hadden ook een opdracht voor den kerkeraad van Amsterdam-Zuid. Zij moesten er bij hem op aandringen alle pogingen in het werk te stellen om zijn predikant te bewegen de verklaring te onderteekenen. Evenwel vond hun woord bij den kerkeraad geen ingang.

Hun rapport op de Synode kon dan ook niet anders dan somber luiden.

Met veel zelfverloochening hebben zij zich van hun taak gekwet.

Des te verdrietiger, dat hun zending haar doel miste.

Vier dagen.

Er is aanmerking op gemaakt, dat de Synode aan Dr G. den eisch stelde om binnen vier dagen te antwoorden, of hij de verklaring wilde onderteekenen.

Men heeft dit zelfs vergroot, door er aan toe te voegen, dat die vier dagen belangrijk werden gereduceerd, omdat Dr G. 's Zondags had te preeken en zich 's Zaterdag daarvoor had voor te bereiden.

Wat dit laatste betreft, mag men het gerust weten, dat Prof. Ridderbos heeft aangeboden dien Zondag in de bediening des Woords voor te gaan, zoodat Dr G. over die vier dagen de volle beschikking had kunnen hebben.

Daarenboven heeft men geen recht te spreken van „slechts“ vier dagen.

Vier dagen is in kerkelijke processen 'nen lange tijd.

Vaak moesten zij, die door een kerkelijke vergadering waren veroordeeld, „stante pede“, gelijk de uitdrukking luidt d.i. op staanden voet antwoorden.

Soms werd hun een uur bedenktijd gegeven.

En gelijk een der prae-adviseurs opmerkte, kregen de Remonstranten indertijd van de Dordtsche Synode drie dagen en daarin hadden zij zich te beraden over al de Dordtsche leerregels, waarbij de korte verklaring, aan Dr G. voorgelegd, vergelijkenderwijs weinig beteekent.

Bovendien was dit geen zaak, welke nieuw was voor Dr G.

Zijn proces liep al geruimen tijd.

Met de mogelijkheid, dat hem dit te wachten stond, had hij bijna twee jaar kunnen rekenen.

Onverwachts viel hem dit niet op het lijf.

Indien de Synode dan ook een korteren termijn gesteld had, zou daarin niets onbillijks hebben gelegen.

Assen sloeg echter met de „vier dagen“ een record in welwillendheid.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het bevolkingsvraagstuk.

I.

Eenigen tijd geleden, verscheen bij de Eryen Bohn de tweede druk van het geschrift van Mr Bierens de Haan: „Het fatum der bevolkingsvermeerdering“.

Dit geschrift stelt een zeer ernstig vraagstuk aan de orde, al moeten wij er in een adem bijvoegen, dat het dat doet op een wijze waarmee wij ons niet kunnen vereenigen.

De schrijver heeft studie gemaakt van onze bevolkingstoename en is tot de conclusie gekomen, dat het zoo niet meer gaat.

Niet alsof, zooals hij aan slot van zijn boekje zegt, reeds thans de tijd te bepalen valt, waarop de crisis komen zal, maar komen zal hij zeker.

Onmogelijk is het, aldus klinkt het op zeer stelligen toon, „dat de voortbrenging steeds in hetzelfde tempo kan blijven toenemen als de bevolking in de laatste decennien“.

Productie en bevolking, de beide grootheden, die aan elkaar gelijk moeten zijn, verwijderen zich steeds meer van elkaar. Om dit te bewijzen geeft de schrijver allereerst een schets van onze bevolkingstoename.

Enkele van zijn cijfers geven wij hier een plaats.

In 1830 bedroeg de bevolking van ons land 2,6 miljoen, na 40 jaar was er een miljoen bij gekomen, in 1890, dus twintig jaar later, was er reeds weer één miljoen bijgekomen, in de daarop volgende 20 jaar was de toename 1¼ miljoen en in 1920 werd reeds het volgende miljoen overschreden, (6.865.000). In 1924 waren er 7.255.000 Nederlanders, zoodat naar de schrijver berekent, over 100 jaar ons land 28 miljoen inwoners zal hebben.

Men ziet dit is de oude bewijsvoering, van nieuwe cijfers voorzien, waarmee reeds Malthus in zijn dagen de wereld heeft verschrikt.

Ook hij heeft het verschijnsel der bevolkingstoename, dat zich alleen over een eeuw laat controleren, belicht over een enkel moment en wat in dat moment gebeurde heeft hij aan den volke verkondigd als de eenwige onschendbare wet van het verleden en van de toekomst.

En op zijn sombere profetie is voor Engeland gevolgd, zeer zeker, een periode van snelle bevolkingsvermeerdering, maar nog meer, van grooten bloei en economische welvaart als nog nimmer werd gekend.

Ook de laagste klassen der bevolking leven in beter stoffelijke omstandigheden dan Malthus voor mogelijk kon houden en zijn profetie is bijgezet in het pantheon der onvervulde profetien en de elkaar opvolgende geslachten der economen zien in het voorbijgaan zonder veel eerbied naar de doode theorie, die door het leven werd gelogenstraft.

Wat bewoog toch Mr Bierens de Haan om ten dezen dezelfde fout te maken, die zijn groote meester maakte en de bevolkingstoename der laatste 50 jaar tot maatstaf voor de toekomst te nemen?

Ook ten opzichte van de andere grootheid in deze som kan hetzelfde gezegd worden.

De toename der bevestigingsmiddelen kan met de toename der bevolking geen gelijken tred houden.

Dit wordt gezegd met onwrikbare zekerheid.

En toch is de historie, vooral die der laatste halve eeuw daar om te bewijzen, dat wij over de productiemogelijkheden, zeer weinig kunnen zeggen.

Indien iemand aan Thorbecke had verteld, dat wij in 1925 over de 7 miljoen inwoners zouden hebben, die zou vermoedelijk weinig geloof gevonden hebben.

Men zal in die dagen zulks, op grond der toenmalige productiemogelijkheden, voor onmogelijk gehouden hebben.

Zelfs wanneer wij ons bepalen tot de zuiver materiele factoren, dan moet nog gezegd worden, dat iedere uitspraak over de productiemogelijkheden der toekomst, in welke richting ook, behoort tot de onbewezen en onbewijsbare veronderstellingen.

Het eenige wat wij, in verband met het verleden, kunnen zeggen is, dat er ten dezen groote mogelijkheden van vooruitgang en verandering bestaan.

Toch komt de schrijver, hoewel hij rekent met twee onbekenden, bevolkingstoename en productie-vermeerdering, tot een stellige conclusie.

Een nieuwe oorlog is het dreigend schrikbeeld.

Deze oorlog zal ontbranden, niet alleen doordat de toename van bevolking de staten tot expansie dwingt, maar ook doordat het individu meer en meer op den achtergrond raakt. De enkeling laat zich leiden door redelijke en zedelijke motieven en is niet blind voor de gevolgen van zijn daden.

Maar het individu gaat steeds meer onder in de massa en deze kan slechts „het naastbijliggende doel het gewilde gevolg zien, en is blind voor de verder-afliggende gevolgen van haar actie“.

En even verder heet het: „de noodlottigste massawerking waar de wereld onder lijdt, is zeker wel het nationalisme, de drang der massa om zich